

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 2.

НА ЦЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 13. ЈАНУАРА (25. СИЈЕЧЊА) 1875.

ГОДИНА III. (V.)

ГЛАС ЦРНОГОРЦА* издава Јован Кут Коџаџић. Стоје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 6; по год. 3; четврт год. н. 1. 50. н. 2. СРБИЈУ год. н. 7; по г. н. 3. 50.; четврт н. 1. 75. н. 2. За све друге земље год. н. 8. По год. н. 4.; четврт год. н. 2. За остале земље се на ред 3 понала. Предлата и све наруџбене школе се административн, а доноси уредништану на Цетиње.

ЦЕТИЊЕ, 12. Јануара.

Велика народна скупштина, која је била за Богојављење сазвана, свршила је свој рад.

У прошлом листу ми смо разложили значај ове скупштине. Када ми смо, да је велика због околности, у којима се састаје и због ствари, ради које је сазвана. Ствар је та догађај подгорички.

Предмет је овај расправљан у тајној сједници; због тога нијесмо у стању о томе ништа ни говорити. Мога би смо само изражити своје увијерење, да је скупштина као представник народа и будући позвана на то, изјавила влади право расположење, мишљење и тежњу народа, а то и јесте свакој влади нужно, да може одлучна бити у својој радњи. Свакојакмо могао би се иза ове скупштине са много живљим интересом изгледати развитак или ријешање ово наше разјерице с Турском.

Пошто тајност сједнице није поставила нас у положај, да можемо знати, како се скупштина изјавила у тој ствари, остављамо је на страну до времена и прилике, када неможемо који повратити се на њу, а сад да речемо коју о самој скупштини.

Као што се из говора кнежева види, кнези садржај наше свопштине, скупштине је добила много шира дјелокруг, т. ј. њој је отворено поље, да не само у ствари подгоричкој него и у свјетској потреби и пословама државнијем каже своју ријеч. Говор кнежева није стигнут у форму и границе прјестолног говора. Он и није то. Послије поздрава, којим је скупштину отворио, он је одмах узео ријеч и изложио је скупштини сав скоро седмогодишњи рад свој, од последње скупштине г. 1868 представно је стање Црне Горе и њезине одношаје спољашње. По томе, а и из тога, што је кнез наложио управитељима управа просјете, унутрашњих послова и грађевине, финансије и војних послова, да скупштину изјави о раду своје о стању државне у њим појединим струкама, и што је скупштину позвао да слободно о свему каже своје мишљење и да према томе предложи влади све, што мисли да би служило напредку народном, види се јасно, да је кнез сазвао скупштину имао највише: прво, да народ упозна са стањем и стањем Црне Горе, друго, да и сам народ непосредно уведе у судјеловање на напредку земаљском. То свједоче и оне ријечи кнежеве, којима је највише скупштинариња, да ће их по сад и чеће, према потреби и прилици, сазвати.

Скупштина ова, одијељена с овога гледишта, добила највећи значај, и напредујућем напредку у народном, државном, на временом и уставном животу тражиће се може бити извор у овој скупштини, у овој дјелу кнеза Николе, које га у патриотству и слободољубљу још више подиже и које му највише признање и славу задобива, јер живији свјетлост уводи он народ сав из најнеизменијих побуда у нов живот, за који се у свјету воде најкешње борбе.

О свакој говору кнежевом икак би смо доста рећи. Осим тога, што нам овај говор показује знати напредак Црне Горе у сваком погледу, он нам показује и владоца нашега у Аустрији, која нам увијек највише удаље Ријечу, воје

говоре о одношају Црне Горе и Србије као што су у скупштини изјавиле весељост и одушевљено одобравање, испуниће истијем чувством сав народ наш. Ми неможемо имати прилике да се још повратимо на овај знаменити говор.

Вриједно је, да на овоме мјесту кажемо још коју и о свакоме саставу скупштине. У њој је било 156 главара и то све сам главар из родњи. Главари су у нас људи најразборитији. У нас не постају главари, као што се у другојем земаљем чиновничко поставља. Ко одвоји способношћу, људским животом, јуришном, у кратко, кога љубав, узакљивање и пошрешње народа у мјесту, капетанији или округу вијаше одикује и препоручи, тога кнез поставља за капетана, начелника, командира и т. д. За то овакови главари народни сазнани у скупштини и могу бити једини и најбољи представници народни. Начин, који се у другојем земаљем употребљава наравно да не може бити за нас. Здрљаво напредку ми се можемо надати, догад се будемо развијали у овоме народном духу.

Скупштина је засједавала три дана. Четврти се развила. Пошто су управитељи подијелили своје изјавијање, разговарало се о различним потребима народнијем. Што је усвојено то је подијешено влади као предлог, и њезина ће дужност и брига бити, да се исти остваре. О томе неможемо још говорити.

Морамо још споменути, да је у скупштини владао дивни ред, достојанствен озбиљност, — карактерна црн црногорскога народа.

Даж Боже да скупштина ова буде зачетак нове среће и славе наше!

ВЕЛИКА НАРОДНА СКУПШТИНА.

У старој цетињској манастиру на ономе истој мјесту, гдје је скоро прије дјестот година владика Данило Петровић сазвао био главаре црногорске на договор и утврдио их у јуначкој одлуци, да на оно знаменито — влада сјајно и величанствено у повјешцији нашој — Бадње вече учине јурис на доњим Турце да их све ставе под јак или врст чина, да тијем очисте земљу од некрсти и њој и народу слободу сачувају — отворена је 7. о. ж. велика народна скупштина.

У просторној дворани бјеше се већ сјестило 156 из родњијех главара, кад је око 9 ура Ив. Ск. кнез дошао, праћен преосвештеним г. митрополитом и тројицом г. сената и мноштвом народа. Бурно и дуготрајно „Живно!“ поздравља са свијех страна.

Ив. Ск. кнез отворио је скупштину бесједом, у којој је изложио побуде, за што је сазвао скупштину и задатак, који има скупштина. Стање подгоричке ствари захтјевало је, да народ буде о њој обавјештен и да даде свој глас о томе. А овој приликом највише је кнежева, да представи народу сав рад и напредак, који показује Црна Гора од последње скупштине г. 1868, на да и у томе погледу народ изрази своје жеље. Кнез је позвао скупштину, да слободно, као што приличи духу нашега народа, изјави своје мишљење и жеље у свакој ствари, јер само тако може бити прав користи од договора. „Ви знате, рекао је кнез, да у нас нема, као у другојем земаљем редовијех скупштине. Садашње стање и границе

наше земље још не треже ту красну и јако корисну установу. Али сам вас сазвао и сазиваћу љу вас по сад, ако Бог да, и чеће. Кад год за то прилике и потребе буду, јер оваков договор може и мени и вама и земаљем вишој само јавности и напредку доијети“.

Нама је много жао, што нијесмо у стању и овај лијепа говор нашега свјетскога Господара и остале говоре из ове скупштине у цијелости доијети. Но по правду и по највишем бодљешком, што је могуће било вјернијим, свопштанама оваје садржину говора, а у другојем бројевима доијети неможемо у кратко сву радњу скупштине.

Као што напредку поменуемо, Ив. Ск. кнез је изјавио скупштини, да хоће да јој понесе све што је радио и урадио за своју земљу од последње скупштине на Цетињу г. 1868, коју је био тада сазвао, да ова одвоји кнежево од народнога мишљања и да ово уреди, јер до онега доба, све што је било народно било је и кнежево. Кнез је по својој вољи и потреби о свачему располагао, како је најбоље умно. Кнез је узјерен, да ће и скупштини икак бити, да зна, како се од доба оне провијене налази Црна Гора не само у финансијском погледу, него и у целокупној државној управи и стању.

Кнез почива своје излагање са уређењем манастира, које је одмах по скупштини предузео. Изјавио је неколико лица од повјерљива, која су заједно са Ив. Високопреосвештеним г. митрополитом обилили све манастире и из неколико народа, у којем се налазило, ставили их у правни ред. Сви приходи до тога доба нијесу могли покривати њихове покривати, а од тада, не само да их потпуно покривају, него још остаје и за касу знатна сума, која је прије због рђаве управе изгубљена била.

За тајем пошва је кнез у Русију; требало је давне везе, које су везале Црну Гору с црногорском покровитељницом, поновити и потврдити, јер све стари на онема свијету. Кнез се радосно сјећа, да је тако имао сјајни дочек. Ив. В. цар Александар прихватио га је љубавно и очински.

Кад се кнез вратио из Русије установио је, с помоћу царском, богослову и велику женску школу на Цетињу. Приход добора манастирских употребно је на већи број школа, који је од 6-7 доста слабијех нарастао до 52 потпуно уредних, са владичком учитељницом, која би својим и трудом и успјехом чест чинила народнијем школама и у којој другој држави.

На истојем путу у Русију био је сазвао кнез у Бечу најбоље фабрике новог оружја и ту је изабрао систем Крикна, који му се највише учинио, што се и засвједочио и купио је икда 2500 пушака, које давас носи гарда.

Том приликом такођер у Бечу, складно је кнез уговор са Аустријом за смену телеграфа, која је одмах остварена по његовом повратку у земљу. Скоро до свршетка г. 1869 радио је кнез непрестано на доњем развитку. При свакој крају те године догоди се буна бољшва. Та околност дава је кнезу прилику, да пољаке народну бољшевску ону љубав и свјажљење, које је њихово ондашње стање захтјевало, с једне стране, а с друге, покрај свијех нападају аустријскоштање и сјетљива непријатељских цар и влад аустријска признали су неутралност и поштем поштувак Црне Горе у овој ствари.

Дале спомение кнез, како је сљедеће године у средњим земљама положио темељ граду највише Даниловграду за спомен славноме кнезу Данилу. Град се овај лијепо подиже; има у њему већ давас доста лијевијех дућана, у којима народ налази све оно, што су прије под стрехом у Спуж и Подгорциу узимали.

Предлажећи на војску, кнез изјављује, да она доста добро уређена. Подуца ми у овоме највише војничком знању и усавршавања у својој

природној вјештини, она је постала војска правога реда и претстала је бити, као некада, самовољна чета. Поставио је командире, подкомандире и четнике, луђе мудре и способне, у које се уздла да ће потпуно одговорити својим задатку. Они обучавашу војску у луђу вешту, неподобљивајући је некијем «орнама», које, и ако су мужне за друге народе, нама би штетне биле.

Г. 1871 добио је кнез сина. Кнез се радостиво сјећа, с каквом га је неопишаном радошћу народ дочекао и олесало му се и то му је још јаче засвједочило љубав народну. Сина свога, и ако Бог да Господара синова наших, ставио је под могућу заштиту Њ. П. В. цара Александра, који му је крштени кум био. Од ове духовне везе са сјајним двојном руским очекује кнез и болу будућност младог нараштаја.

За тијек долази кнез на преустројство државне управе, коју је, како је већ засвједочено изапео на корист земље и њезина угледа у свијету. Поставио је четири управе за државне послове: за спољне послове и просјајету, за унутрашње послове и грађевине, за финансију и за војне послове. Јако увећани послови и потреба, да се они што уредише на што већу корист земљску врше, побудили су кнеза, да то учини. Сенат је уредио као највиши земљски суд, и установио је седам начелништа изабраних седам мудријех људи су по два помоћника, такођер побранијех. Говори како га је јако болело, кад год је видно спречава Пригороци, који чак из крај Таре или Лина дође на давију по три четири коњак хода, да преховно суду каже своју болу, коју каштан или није био у стању изићи, или није нико каде. Плата је вилетанска вала, а од једнога човјека, којему колико толико није закупа исплаћена, не може се никога ни искати. Од таквога валотана не може се тражити, да он сједи по пет ура и више на дан, да чека и слуша дјелује. Он је кутан долази, он хоће да ради и да тргује, као и остали људи и сељани. Начелницима је дво добру плату, и њиховијем помоћницима, да могу, без брзге о доможни својим, сјећети и изићи потребе свакојега, а вилетанска, судовна средина, одредио је дјелом друг. Кнез је увјерен, да је сваки већ увиди, колико је ова унутрашња установа одговорила потреби народа и о томе зна најбоље сенат, који је сваки дан имао прилику, да се о томе увјери.

У свези с овим увјерио се кнез о потреби, која се с дана у дан све већма осјећала, да се наши закони поправе и прошире. У име тога обратио се двору рускоме, да му пошаље једног луђе, да бити у стању овакав рад предузети и извршити. Као у свему и за ово му се руско пријатељство радо одазвало, и послао је једнога свог правника, који, пошто се упознао с нашим обичајима и пријео кнежеве налоге ради дивна на казнену законнику, који ће се скорим обнародовати. Са добријем законика, рече кнез, земља се унапређује, ујачала се лична сигурност и сигурност имања. Закон свакога заштићује и пред њим је свак једнак.

Из досад реченога кнез мисли да ће сваки увијети, колику је плату вољавио унутрашњем развину, којем се веселе наша браћа увијети, јер нам подлажу уздамо своје, и који је праведно

оштрени од изабраних држава. Овај рад отворио је Црној Гори врата у животу међународном и први је корак у томе уговор с Аустријом о узajном предивању простијех злочинаца. Он је један чин, којим је Аустрија засвједочила према Црној Гори уважење своје уводећи је у круг изабранијех држава. Осим овога уговора и уговора телеграфског, закључио је кнез са истом државом уговор поштански и уговор за свезу новог колског пута од граница до Далиловграда. И ова ова уговора живо су ступили у живот.

Овдје говори кнез о важности тога пута према је увјерен, да га народ најбоље увије ценити, као што је и почетак радње овога пута радостиво поддржао. Покрај четвртијех закона трговина је од први услова за живот једне државе. Трговином се подиже добро стање њезино. А трговина без добријех путева, ако није жртва, са свијем је слаба. Пут колски од Котора до Далиловграда по средина наше земље свезаће нашу најважнију трговачку тачку с морем. Далиловград постаће за кратко крвене стовариште домаћијех и странијех производа, гаје ће и наш народ и она из околине наћи на лауку све потребне ствари које је био принуђен тражити у стране земље. Радња овога пута скопчива је великијем трудом и трошцима. Али због његове важности не треба жалити ни једно ни друго. За то препоручује кнез свијема, нека сваки припомагне за што скорје извршење овога великога предузећа, којег је корист тешко занемарио, док се сврши.

С овим још није кнез изложио сав унутрашњи рад свој. Најбољем расположењу и вољи стајале су му на путу рђаве године и набавка војенога материјала. Око овога последнега највише је радио, јер се држи оне изреке која каже: И ко хоће мира ваља да се спреми за рат. Никад, ни у једно вријеме, ни једна држава није могла бити може рећи: Ја сам варадна! Па одкуда би, пита кнез, могао он то рећи о Црној Гори, која по положају, по имњу, по снази, Бог зна који ред згузана у сили оружја. Али опет је у стању скуштину увјерити, да су наше пушке добре, цебане пуше и уредне. Пушкама имамо више него војника, «нишева доста. На с овим и кад неби смо имали доста снаге да добијемо, доста имамо уздања, да ћемо учинити, да се прича о јуначкама нашем. Ако положи Црна Гора није, који пријети, он казује, да нећемо да смо ичји задужници.

О прошлој години, јединственој злим родом у половини овога вјека, рече кнез, да нас је много задржала у напредовању нашим и ослабила народ и кнез. И ова је година прву прилично поправила и народ понаправила. А кад би властима Бог дао још и другу годину добру, и кнез би опоравио. За сад по изијешају државног кеснера, у стању је рећи, да се кнез покрај свијех великијех расхода излази у доста прилично стању.

Иза свега овога говори кнез о одношају Црне Горе према другијем државама, увјерен, да је нушко да народ зна и да ће скуштени мило бити, да чује, које су државе према Црној Гори најбоље расположене.

У првоме реду спомиње кнез Русију, нашу давнишњу покровитељку. Нарочито особиту ду-

бав и пажњу показује Њ. В. цар Александар и влада његова спрема кнезу и према народу црногорског од времена кнежевог путовања у Русију. Такођер са сусједном Аустријом стоји Црна Гора у најбољем одношају. Она не пропушта прилике, да јој узме наклоност и пријатељство своје, за које јој Црна Гора неће зајигити своју захвалност. Осим тога, колико су цар и влада наклоњени кнезу и народу нашем, засвједочено је сјајнијем дочеком кнезу, који му је узимао приликом бече изложбе.

Кнез спомиње даље, како је пријатно дочебан у Берлину од Њ. В. цара немачког, кад се враћао из Русије. Берлинска влада за тијек је продужила најпријатељскије одношаје с кнезом све до данас. А недавно царев рођак Фридрих Карло послао је кнезу по нарочитом посланику сабду свога славног дједо краља прускога Фридриха III, што је доказ, да је кнез остао у Берлину у добром спомену.

О Француској изразио се кнез благодарно. «Благодарност, рече, мора бити прво чувство сваке поштене душе». Црна Гора мора вазди захвална бити Француској. Она је за сад ослабљена крашкијем ратом, но француски је народ велик, он ће се лако подићи. И она је и сад наклоњена Црној Гори. И краља италијанског по његовијем пријатељским ријечима црвени кнез пријатељем своје земље. Кад је прошле године посетио Њ. В. цару руску са Са. кнегињом Миленом у Напољу, имао је сретну прилику, да се с њим упозна.

Овај поглед завршио је кнез ријечима: И тако могу вам рећи, да сам јако срећан, да је данас Црна Гора, осим једне, са свијема државама јевропскијем у пријатељству и да ужива њихове наклоности.

Продужио даље изстаје у скуштину још свечанија тишина, кад је кнез проговорио о Србији; чини ми се да сам вјерно приближио ове ријечи кнежеве: «Од нашега потоњег састања изгубио сам коју прву узданицу кнеза Михајила. Он ми је био брат, кум и друг на пољу наше народне радње. Све мо увјерава, да и кнезу Милану имамо добра друга на истом пољу. Најтјешња свеза међу поестријским кнежевинама Србијом и Црном Гором изада је најобилнија тежња моја. Непрестаните и ви гајити у народу тај дух спасавајуће тежње».

Кнез је споменуо даље пријатељски одношај свој са кнезом Карлом од Румуније, који је прошле године установио на Цетиње своје политично агенство. О Грчкој говорише нагласно је, да тежи за добрим одношајима с истом краљевном једне вјере и тежње.

Напошљедку прелази кнез у своје говору на Турску. Из овога важнога дјела говора забљезио смо од прилике ово: Изузимајући команда од Бијеле Горе до Суторина Црна Гора граничи сауда с овом државом. Наши се интереси највише с њом вежу. Од помреча г. 1862 кнежева је највећа брига била, да ове интересе доведе у склад на корист објигу страни. Покрај све ове тежње на жалост од сад није успео. Напротив, што год се Црна Гора спољне и унутрашње боље развијала и њена је крива и и-

ПОДЛИСТАК.

НАРОДНА СКУПШТИНА.

(Говор гена Лазара Бркићкога, начелника школске управе у конференцији београдског учитељства дан 18. Октобра 1874.

(Св р ш е т а к).

О свиларству.

Славо! Чуј. На тебе има доста ковадиња у којима си обучен и обуен, је ли? Поживио све поспотвори, да ми кажи од свију који је најдепши? А зашто баш огрлица док је то и највиши ковадињ? Ниш ли на тебе још што свилено? А зашто не? То дакле вошто је тако скупа свила свако је могу богати људи на себи и у кући обилито имати. Али осим богатства и богатих кућа употребљивали се још где свила? Давно у цркви, ту су црквене завјесе и покривала од свиле, ту се и свештенство у свиленим прквени одјевња обукује. Сад, љубезна дјечнице, промишлите, колико има свилених огрлица и жарана, које свирожни носе, колико има свилених одјећа у којима се господи и госпође обукују, колико ли

пак црква има у којима се готово све свилено употребљује, пак ће то се од ту да лако и сами увјерити, колико се трлагога поца у свијету троши за свилене ствари. Шта је драгоцјено камење међу рудима, то ти је свила међу сваком осталом рудом.

По сад који би ми од вас знао казати од куда је овај скупоцијени производ? Назите пажљиво, ја ћу вам казати: Он је од једне вузеће животице, која се зове свилена буба. На овог пресликајућег се црва ни би сте се може бити надали, али је управ тај из кога се ово драгоцјено благо вади. Због богатства што је овај свилени први давао, више пута су се међу државама из давности, крашкијем војали. И дан данашњи свила је предмет велике свјетске трговине и многах радница. Шта је свиларство то најбоље позивају Италијанци, за то њихова држава у томе данас предлачи свила државама и народима. Велику корист свиларства и наша је држава опазала на је веће њезино промишљање, на своје трошкове кроз све стране и свиларске постаје устројила.

Али устројите се нашо да вам штогод о свиленим бубама попричам. Животица она излеже се из једна пркваста, што црно расте, те бјели-

је постаје; рани се аудовијем лишћем; четвру пута у свом животу, као црв првијељује са себе кожу, и то се зове вријеме твљав; након тридесет и који дан престане јести и почиње из себе кроз двије устне рупице истискати њеку свилену материју, која чини изаће на ваздух, стисне се и претвори у један тинки кочић, од кога околосебе начинио облодогосту свилену кућуцу, у којој сака себе затвори, и ту изсукавши из себе сву свилену материју, од црва претвора се у њеку кукулицу, која се након 7—8 дана омет претвори у бијела и крилата лептира, а овај пробјеје своју свилену кућуцу и изаће на поље, снесе јаја за будући изгој и након 10—15 дана угре. Чудновато ли је то од ове животице, како од црва постане кукулица и од кукулице лептир, још чудноватије, како она од кад се завјеје докне угре и по 30 дана живи и ништа не једе.

У стара времена саже породице христјех царева свилене су бубе гојде и искључиво оне свилене халине носиле, сваком другом то је било забрањено. Сјеме свилених буба кривуна је из Азије у Јевропу пренесено и данас сваком на вољу стоји са богатом оном радном занемати се. Ој, ко не би ову тако величанствену бубу гојво, ко ли не би овај богати рад обљубио, с којим

стове створе први њој раст. О томе се кнез у више прилика уверио, а њеке и наводи.

Кад је јевропска комисија поставила границе међу нама остале су њеке појединости, за које се иредходно уговорило, да ће бити изишћене међусобном комисијом. Ову комисију изишћило је кнез више пута, дојући својим комесарима највећа неушћаста. Ипак се није никада до погодбе дошло. Дуж цијеле границе оста све исто, да се чобан с чобаном правда: „ово је које, није мо ово!“ Из тога су често сукоби на граници искривили, од којих је најкриваји био бој на Липово. На ни то несправљено погранично зађење нијево могло извести кнеза из поштанца, које је себи ставио, све до бичке изложбе. Том приликом без икакве прена, позове порта кнеза, да Црна Гора учествује у тој изложби. Овијек позивом зачуђен одговорно је кнез порти, на такав начин, да, кад би била друга држава и изишћила да збиља има права, неби другичје одговорити кога до толом и пушком, а не једном потом, којом се повукује слабијем начином, недолачним оном, који нешто, тобоже своје, тражи.

Стање овијекјих одношаја осјећаје је народ с обје стране, а нарочито је ово доводило све вишу и вишу несигурност Црногорцима, који су президили на турско земљиште ради трговине. То је засиједочко нијасније повољ подгорички. Кнез је увјерен, да скупштина зна, којом је јако дјествовао на њега тај догађај, да је у овом догађају његово и народно осјећање исто, па да ће и ишћи нестијех бити у расправљању тога догађаја. Питање ово долази пред скупштину. За то о томе неће много да говори. Свако још наглашује, да је овај догађај опет и сиједом реда, који постоји у његовој земљи. Народ црногорски показао је овом приликом умјереност достојанствену, која ће, с поуздањем очекује то кнез, морати бити праведно узета у обзир од јевропских сила.

Кнез оставља напошљедку скупштини, да из свега овога увиди трудове и злоупотребе његово за благостање морално и материјално Црне Горе и похваљујући послушност и ред народних старјешина, којим су та потпомагали, завршио је ријечима: „Бог нека благослови наш доданаши и поданаши труд и подушће.“

Скупштина се бурнијек усклицима: „Живео кнез!“ одзивала овој бесједи Господаревој. Тијек се ова сједница заврши, пошто би заказана друга за по подне. У кој је претресан догађај подгорички, по сједница је њега тајна и за то не можело о кој никаква изијештаја доијети. У вдукеа листу своаштињемо роду треће сједнице.

Задарски „Национале“ бавећи се редовно с нашим јавијем и турским залетом, доноси закључак у водни чиник под насловом: „Црна Гора и српци подгорички“ у свом 5. бр. од 16. Јануара т. г. „Национале“ пише:

„Потоњих дана преносе се по штампи јевропској јако чудни и једно другом са свијек протини гласови о одношајима између Црне Горе и Турске, који су проузроковани нечувеним зло-

чињством султанових поданика на јунаким сиволина Црне Горе прошле јесени у Подгорци. По њекајек листовима рат је неизбежни и већ готово изводјенат да се њеке истом, ова неуркидна славенска голгота, огњем и крвау очисти од варварства турскога. По другичјема, напротив, јевропска дипломатија узела се у зорестри догађај подгорички и потушила жељу за разовањем, која се била у потоње дане раскинула у грудима славенске раје, те тијек опет сачувала од ироста стару, грјешницу на Босфору.

Али на основи наших нарочитих изијештаја, данас смо у стању јавити, да није истине ни на једној ни на другој страни. Интересирани више по икад прије да се ишћа браћа ослободе робовања, ни пратио особитом пажњом догађаје који се развијају у нашем сусједству, који припада нашој држави а не варварима шта их тлачи и угњетава. Ми се збољом очекивамо час стрпљиве освете и избављења наше славенске браће. Али жељек час није још наступио! Није пак нејеројатно, да га овај догађај подгорички, јако ствари стоје између Црне Горе и Турске, неће ускорити и проивести. Ово је право стање ствари.

Турско-црногорска комисија, која је испитивала у Скадру подгорички крвави догађај; свршила је свој посао. Како су пак вођени испити од стране турских делегата, познато је нашим читлаоцима Сигурно је да сличного пријера не изишће се, није ли се вала даћа, у свијеза њонашјама прошлости и будућности образованого свијета. Према неистинитом партизанству и нечувенијек неправдиностима, којима се одликовале турски изишћаници да испитају и сазнаду право кривце, своју сабраћу, црногорским комесарима није преостало што друго, него удати свој протест. И овај протест повољен је и тада, кад су турски комесари завршили протоколе испиту уређење по своје начину и посладе у Цариград где су сигурно већ стигли. Од халада мусуламана, који су учествовали у крвопролићу подгоричком, изишћаници блистателне порте не пошоме до тридесет криваца, од којих сазо петину који су осуђени и заслужили смртну казну, а 25 на тавновање од 20 година па на ниже.

Али носом није још довршен. Треба да буде радња комисије најрије потарђена у Цариграду, а паа тога да се сврши ексекуција. Које је пак познато, шта је у стању учинити један пророков посљедовањек, тога неће изишћати о-ва брањек дана чује, да је уништен сав рад њоншје, па и саме турске, и то не за то, да се истрага предложе на ново, истрага озбиљна, строга и невартајичка, што би била и дужност једној држави која је нуштена у коло образованијек сила, — него да једном одлучи закотавиши га у прождрљиве члусту дипломатије, па, можда, иза тога прогласи нешћивањек свалого и потоњек подгоричкога разбојнијек.

По опет претпостављајући, да радња комисије и добије највишу потару, и та одна без икаквог околшња, а шта ће рећи Црна Гора? — Да ли је Турска задовољала својом осудом човјечанска осјећања свега образованого свијета, која су страшно уаријевана нечувенијек варварством њекијек поданика у Подгорци? Је ли за-

коника, које сви народи као највишу светашу цијене и поштују? А крије свега, да ли задовољала Црну Гору, која је на тако бруталан и нечуљен начин уаријевана? —

На сва ова питања одговара орган црногорски „Глас Црногорца“ ово: Црна Гора не може бити потпуно задовољана с оваком осудом. И да није задовољана, најбоље свиједочи ово огорчено велико, које се на ново и силно показало у народу црногорском, кад се сазнала за своенуту пресуду.

Но и ако Црна Гора ставља у број потраживања својих у име сатисфакције за нанесену јој повриједу и строго казни, ме подгоричких злочинаца, ипак слаба и неправична осуда њилова пада више самој Турској на терет него ли Црној Гори. Неправљичном осудом Турска показује, да у њој не влада закон, шта више да сачијек законом зашћивања и потпомаже злочинство. С друге стране ова изишћана и присиљана Црну Гору, да појача друга своја потраживања у име сатисфакције, и да од њих, ме до чега дошло, нишоште непотпушта, јер је то онда ствар њекине чашта, њекине будуће безбједности од сличного днаљачког нартаја.

Ово говориома као Црногорац и казујемо мишљење народа црногорскога. А јер знамо, да нашу владу ништа друго него то мишљење снажно руководи, увјерени смо да ће она то и чинити.

Казнеме злочинаца подгоричких неријешави нашу размирицу с Турском, не ни онда, кад би ово савршено одговорило практичности, јер потпуна сатисфакција, коју нам Турска дугује, није се у томе ни састојала.

Свршетак рада комисије у Скадру, тек је почетак расправљања крваве, велике ове размирице, а кад ће и како ће ријешемо њекино да буде, то тек ижемо да видимо.

Из овијек јаснијек ријечја, које доноси орган јуначког народа црногорскога, наши читлоци могу себи преставити у каквом стадијуму изишће се сада црногорско-турска размирица, о којој се већ поодвамо више ступца јевропске штампе. А надамо се да ће и ова, без претјеривања ствари, разврати што прије правично и увјерити се о неистинитима које су нуштене у свијет, увјерена, да слава истина може помоћи и праведној ствари славенској, о којој се, признајемо са задовољством, већ од њеког времена почела бити са симпатијом и интересом.

ЦЕТИЊЕ, 13. Јануара. — Скупштина је свршена 9. о. м. и у прошли потек развиши су се сви главари и народ, који је сво дана био на Цетињу.

— Из Дубровника нам јављају, да тамошње српско рјешко друштво „Слога“, ступајући у живот, приређује на дан 5. Свега забаву. Програм је врло изабран. Подоржавајући овај славни почетак рада „Слоге“, ми жељимо браћи Дубровничкој најбољом успјех и сваки напредак.

— И из Котора нашу им, да је и ово године рјешко друштво „Јединство“ приредило забаву у српској читоници на дан српскога

кроз тридесет дана лаке и забавне радње добила се толико новаца колико се захтежи имати.

О томе како се свилене бубе гоје вјешти и искусан свилоготач читаве су њеке написали, у њека је ошћириво ова та радња изложена, за то драга која дјечнице уште тако њеке по ишћиво и у ријече узгоја свилених буба поште код њеког вјештог свилоготача и најбоље код кот. управшћелца свилене постаје и ту се практичној тој радњи научите и сами се на тај прекорисни рад одојте. Ја ћу вам о том штогод у кратко издати. Најприје треба добре врсте здраве сјеме изабрати, ово у сувој и провјетријаној вјесту хранити до изишћења: кад се излегу, поред честог чишћења и провјетривања треба их чувати од влажног и запарног дишћа, од кетике влаге, од ипрасне врућине и студени и колвоко једу чешће им треба давати дишћа с почетка ситно резано, подоржавајући једнаку температуру ваздуха ни студено ни опет много врућу и ни њека добро их рширирене држећи. Овако свилене бубе узгајајући недобољено ни ће те са богатим плодом свилених гатура на пазар поћи и од тада нувој несом селом се кући вратити.

Дјечнице! За боље увјерење чујте још нешто. Има зашћест година од када се на сави-

ларством занимају, и то мимоуредно поред свију којих дужности, плаћајући при том и дишће и кућени најај, пак сам се с тим опет користило. Истину вам кажех, да не није свиларски радња поштала у гјесни и тешикој којим околностима врло би био прошало, али захвалаше Богу и њонјим рукама, то ме је не само подоравало у којој оскудици него и сувише по који поврћњ могао сам и зштедети, пак и длававшави ову радњу продужујек. Узмите мене за углед пак се нећете клајати; а слободно дођите код мене, као управшћелца свиларске постаје, да се тој користној радњи научите, све што знам у томе добровољно покажућу вам.

Нејаким који пријатеља! други пут приповедају вам о усјенима, вртарству, воћарству, шумарству, винарству и уларству; али упаметите, да живинарство, пчеларство и свиларство о којима сам вам до сада приповедао, од свију пољских радња, землорадника најмање труда коштује а највише му користи приноси само ако је вјешт и успаван пастир, пчеларац и свиларци, и због тога што се овђе и негде могу одбојати, а сваки друга пољска радња свиха неспособна изложена остаје; за то радите срећно сваку пољску радњу али ово вам највише напошљедите.

Велепоштовани господа учитељи! Ви добро знате да ће је богатство ту је и слобода и гошћност, а напротив ће је сирошћина ту је презреније, тлачење, вјашње, вушће, службовање, вериге, тамнице, вјешала, мута старост још горча смрт. Ђе је сироваштво, ту людског достојанства нема, ту је и златна слобода празна ријеч; а с друге стране тврдо сам увјерен, да које осјећање свирања мило отаџбине и у ваших прена једнако ври; за то се к влаи с врућом преорудом обраћај да би сте с мудром вољом наставили, кроз повјерени вам млада нартајаш више изишћене пољске радње у нашој вилој доковани во пријеру других просвјешћених народа мало по мало оживити постарали се, с којим ће те знежареној доковани својој највећу услугу учинити, јер ће у кој тада просјета свијети, знавати, ообрти и трговина процијетати, народни значај и народни језак праду своју цијену добити, а и њеке те кроз то народни благослов, вјечну благодарност и неумару успонују у потоњасту своје стешћ.

просветитеља Св. Саве. Пјевачко друштво пјевале више пјесама, а говораће г. А. А. Томановић.

Н О В О С Т И

СРБИЈА. — Народна скупштина у Биограду, која је била одгођена ушледе промјене владе, сутра се опет састаје.

Војенога министра, потпуковника Протића, произвео је кнез пуковником захваљујући њу истом приликом у једном писму на труду око Урбењеве српске војске.

У Крагујевцу излази од нове године нов лист „Ослобођење“ под уредништвом г. Сметозара Марковића, а у правцу „Јавности“ и „Гласа јавности“, док је стајало под управом истог познатог писца нашег.

„Време“ у Биограду престало је излазити.

УГАРСКА. — 6. о. и. било је у Пешти велико министарско вијеће под предједништвом краљевина. Расправљало се о ратном прорачуну. Закључено је одгодити расправу о буџету. Могуће, да ће министарство одустати.

Глас, да је у народној штампарии у Новом Саду изшла власт неке револуционарне списе, изнннннн је од познатих непријатеља народних.

ФРАНЦУСКА. — Народна скупштина има да одлучи о неособној сенатури или о републици на садашњој години. Ако се последња комбинација осујети, народна ће се скупштина распусти.

ШПАНИЈА. — Нови краљ Алфонсо дошао је у Мадрид и дочекао је свечано. Дон Карлос не жели положити оружје, него се спрема за одлучан одпор. Републицици напуштају опет раде, да се република успостави. Изгледа дакле, да Алфонсо неће „Шпанији довијети мир и срећу“. Алфонсо нијесу још велике силе признале. Русија и Аустрија чекаће, док га и Карласти прогласе краљем.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

„СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ“ скупно их и на свијет издио Вук Стеф. Караџић.

Ипак овјек свеу народу српскоме и хрватскоме, а нарочито свијена пријатељима и скуптељима преуниверзитета на Вукове књиге, да се I, II и III књига „Српских народних пјесама“ ово прештампана.

Одговарајући општем захтјевању, ја сам још приликом издавања „Немачко-Српскога рјечника“ расписала преуниверзитету и на ново издање „I, II, III књиге српских народних пјесама“, која је, хвала првијем заузвимаљем, не само многобројних пријатеља Вуковијех, него и многа, мени лично и нероноитијех скупитеља имала живота и лијепог одзива.

Но како штампарски трошак износи за сваку књигу преко 3000 форинта, то сва брига око тога, да мене гдног трошка, спада на ме само, то ми за циљем важе зајерити неће, што сам била зауставила посао, тражећи повчане помоћи на ово књижевно предземе моје, еда би могла бити извршана, што се тиче штампарског трошка барем једно књиге пјесама. Но будући да кораци, које сам ја око тога чинила, нијесу имали успјеха, то се сада овјек позивом којијем обраћам управо на сами, свеколики народ српски и хрватски, еда би ми озбиљном преуниверзитетом народ сам припомагао при издавању својих народних пјесама!

Кад је Вук прије шездесет година прво издао малу књигу српских народних пјесама, којима се сам учени свијет дивио, као пријеру крајне, јединствене народне поезије, онда српски народ сам још није знао цијенити ни велику вриједност тога свога народног блага, ни заслугу Вукову што га је он скупио и од забораности сачувао, но данас — ја држим да већ нема Србина, који већ неће знао шта му вриједи српске народне, по Вуку скупилене пјесме, нема Србина, који се није неби лично, који их неће уважавао као драгоцену оставштину својих

праједова! он се за то и надао, да ће се ове познате књиге народ достојно и одзвати, и да ће се особито млађи нарашта с одушевљењем пријети личног задатка да ове, у првоме свјетлу народне књиге, путем ово преуниверзитета, што више по народу и распрострањива.

Као што већ у своје вријеме огласих, све ће три књиге по жељи Вуковој бити прештампане без икакве промјене, а што се тиче и величине, и fine хартије, и лијепијех и јаснијех слова, биће у свему једнаке са пошљедним издањем па и са IV и V књигама, еда би их сваки с овијема успоредити, и тако себи читав екземпляр „Вуковијех“, дојде издавнијех „Српских народних пјесама“ изабављати могао.

Како сам до сада на „II књигу“ случајно добила највише преуниверзита, то сам ово почела прештампавати с „II књигом“, јер се морам прије свега старати, да што брже до новца дођем, да штампара, који мени на почетак ради, издирим, те да се непрек, мо за „II књигом“, и „I и III књига“ прештампавати може.

Књига II, која се дакле сада штампа, и од које је већ и штампано 20 табак, велика је 24 табак, а садржава 101 јузачку пјесму о догађајима најстаријих времена.

Цијена јој је она иста, коју јој је Вук још прије 30 година ставио, т. 2 ф. а. вр. или 24 гроша чар.; а кад се помисли у колико је од оно доба поскупило не само штампарски трошак, него све и сва, нико неће моћи наћи ову цијену скупу, по којој штампани табак неће стати ни пунијех 5 новчића или 20 пара, а свака пјесма ни 2 нол. или 10 пара; а то у овико великоме, управо крошном издању (Prachtausgabe), у свему достојно ставај, и њекакој вриједности књиге.

„I књига“, која ће одмах за II сљевовати, и која је четиријер велика 42 табак, а која ће садржавати 783 различних женских пјесама, а у којој ће осни тага бити додат онај знатни предговор Лајцијског издања, у коме Вук није о поставу, о старости и о различних правилима (Versmasse) „Српских народних пјесама“, и како се оне у различних крајевима пјесмају, биће цијена такође 2 ф. а. вр. или 24 гроша чар.

„III књигу“ опет јузачких пјесама о догађајима средњих времена, а 28 табак велику, намјерна сам дати свијена онима, који се преуниверзитету и на „I и на II књигу“, само по 1 ф. а. вр. или 12 гроша чар, али ћу то моћи само онда, ако будем срећна да добијем на I и II књигу свега онолико преуниверзита, да око намиривања штампарског трошка „III књиге“ нежаку брину водити нећам; иначе пак била би и III књига цијена 2 ф. или 12 гроша чар, као и I и II књига. За то уколико свакога родољуба коме би овај оглас мој у руке дошао, или би га он у новинама читвао, да би својиме заузвимаљем припомагао издавању овјек књига, скупљајући сваки у своје кругу колико више узкоме преуниверзита.

Очу г. г. скупитеља пак, који си ми већ у своје вријеме послали својих преуниверзита, моли лијепо, да би ми одмах јавили, ако би се небујатељ догодил, може бити, каква промјена са некега од својих преуниверзита, а уједно молим их, да би се потрудили, да ми такове преуниверзита, који би због каквога случаја одпадали, накнадни новина.

Новци се ми у кога не пишу напријед, него ћу ја свакоме, као и до сада, књиге послати о коме трошку уз поштанско поузеће (Nachnahme), а на свако 10 књига послаћу свакоме, као и дојко, по једну књигу бесплатно.

Посла с ивицама преуниверзита нека се из црцтва аустријског паду на мене (Anna Kogarschitsch Landstrasse Marokkanergasse Nr. 3, in Wien), а из књижевне Србије на г. Саву Срегеновића, начелника у министарству просјете и црквенијех дјела у Биограду.

Вријеме преуниверзита трајаће до 15. Фебруара 1875 године, јер ће дојде и књига бити готова; како књига изиђе на свијет, биће јој цијена за свакога који се није преуниверзирао 3 ф. а. вр., или 36 гроша чар.

Оне г. г. преуниверзита, који су се још прије преуниверзирали на „I, II, и III књигу српских народних пјесама“ те су ради себи на-

бављати и IV, и V књигу тих пјесама по поштанској цијени од 3 ф. а. вр., или 36 гроша чарш., уколикома овјек, да би што прије или послали новце за њех, или јавили ми да ми књиге пошаљем „уз поштанско поузеће“ јер како ћу их ја свакоме послати ко се прије јави, то лијепом не могу стати добра, хоће ли их доцијне моћи добити или не.

Имена ће се предирерита на крају сваке књиге и сада наштампати, према ономе држе да је то стари већ, и изливни обичај, и према је то за мене скочано са великим трошком. Но како сматрам за дужност моју, у свачему, што се тиче прештампивања „Вуковијех“ књига, држати се и „Вуковијех“ наредба, као светијех аманета, је и ово чиним по његовој жељи, а то управо због скупитеља, јер је он често рекао, да су у српскоме народу скупитеља први и најзнатији менаџери, којијма припада највише заслуга, да је српска народна књижевност постојати могла, и да је српски народ до ваљанијех књига дошао, па за то ми ваља имена заједно са предбројницима којијма својим трудом и заузимањем у своје вријеме скупили наштампати, еда би и потомство за ту њихову заслугу знало, и њих се са благодарности сјећало!

Молим дакле да би ми сваки скупитељ очан списак својих преуниверзита на вријеме послао, еда би се другичјем успонедати и наштампати могао.

Сва поштована уредништва српских и хрватских, и сва остала слањенијех листова, и мољавам, да би у корист српске народне књижевности овај оглас кој у поштованима листовима својиме прештампан.

У Бечу, у очи Божића 1874.

АНА, удовица
Вука Стеф. Караџића.

Пријет се: Овај оглас огласиој књига могу се код мене, по ваљанијем цијени у. вр. још нашла књиге Вукове листе: 1. „Српско-Немачко-Датског рјечник“, најновије издање г. 1852, на великој 4-тици, 54 табак велики, као по 10 ф. 2. „Немачко-Српског рјечник“, по 2 ф. 3. „Пријерци Српско-Славенског рјечника“, као по 1 ф. 50 нол. 4. „Живот и обичаји народа српског“, као по 3 ф. 5. „IV, и V књига српских народних пјесама“ (издање су IV, и V, 34 табак, као по 1 ф. а. вр. 6. „Српски преуниверзитет о овјек огласио II, и III књигу тих пјесама, дојде их обе за 3 ф., док траје рок, еда преуниверзита; 6. „Српске народне припоказе, II узвласне издање“ г. 1870, на великој 8-кици, 23 табак, као по 1 ф. 50 нол.; 7. „Штампава за историју свога свијета ради јесе“ по А. Ј. Шоплеру, као по 60 нол.

РАЗЛИЧНОСТИ

(Руски прорачун за г. 1875) предложен је ових дана државном вијећу. Укупни доходи износи 559,300,000 руб., а издатак 552,100,000 рубља. Извршни порез предвиђени је на 131,400,000 рубља, неизвршни на 289,800,000 рубља на 22,900,000, а државна добра с ривним доходима на 8,100,000 рубља. Гласно је издатак за државне дугове са 106,600,000, а за министарство рат 176,600,000 рубља. За обвезнице Наполејне жељезнице има се платити 7,200,000 рубља. Права ланској години износи доходи 10,500,000 рубља више, а за толико су се повисили и издатак.

(Француске финансије) уз све огромне трошкове рата и ратне одштете изаходе се у повољном стању, које свиједочи о великом богатству Француске. Службени лист француски припољно је 8. о. и. извјешће министра финансије, по којем су ратни трошкови (са одштетом) год. 1870 износили 9886 милијона; прави дуг за г. 1872 износио је 16 милијона, за г. 1873 209 милијона, за г. 1874 52 милијона, а за г. 1875 24 милијона, за г. 1876 предлаже извјешће 2616 милијона издатак а 2528 милијона дохода, по чем би био мањак од 88 или подривког побирања разних пореза, постигао би се даљи приход и укупно износио од 93 милијона, тек и прорачун за г. 1876 исказао вишак од близу 5 милијона. Извјешће наводи, да расоложна активна износи 29 милијона, а висећи дуг 840 милијона.